

Bibliografia

KSIĄŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

Bezpieczeństwo konsumentów na rynku żywności. Red. nauk. A. DĄBROWSKA – SGH, Warszawa 2020, 183 s.

Grupa ekspertów z wiodących ośrodków akademickich i badawczych przygotowała monografię stanowiącą analizę bezpieczeństwa konsumentów na rynku żywności. Tematykę tę podjęli z uwagi na coraz większe znaczenie zagadnienia wynikające ze wzrostu wymagań i oczekiwań konsumentów, jak również pozycję prężnie rozwijającego się i silnie konkurencyjnego rynku żywności w gospodarce narodowej. Monografia oparta jest na rozważaniach teoretycznych i przemyśleniach własnych autorów wynikających z obserwacji rzeczywistości rynkowej oraz na wynikach badań empirycznych prowadzonych wśród konsumentów z województwa wielkopolskiego. W kolejnych rozdziałach poruszane są następujące zagadnienia:

- ekologizacja konsumpcji jako trend w zachowaniach współczesnych konsumentów wynikający z troski o zdrowie i środowisko naturalne;
- modele oparte na teorii wartości Schwartza i teorii planowanego zachowania Ajzena obrazujące stosunek konsumentów do żywności ekologicznej;
- relacje między cechami żywności ekologicznej a jej postrzeganiem przez konsumentów;
- przeciwstawne sobie systemy żywnościowe – rolnictwo przemysłowe i agroekologia oraz ich konsekwencje dla bezpieczeństwa żywnościowego w kontekście reformy WPR;
- ekonomiczna dostępność do żywności, jej stan i kierunki zmian w Polsce w latach 2013-2017;
- kierunki badań nad bezpieczeństwem konsumenta na rynku żywności na podstawie analizy artykułów naukowych z lat 2008-2018;
- bezpieczeństwo żywności w kontekście działań przedsiębiorstw i zachowań konsumentów na rynku żywności;
- wyniki badań nad postrzeganiem informacji na opakowaniu o terminie przydatności do spożycia i nad postrzeganiem przez seniorów wpływu prawidłowego odżywiania na organizm człowieka;
- przyczyny kupowania tzw. żywności wygodnej i czynniki je determinujące;
- wyniki badań nad zaufaniem nabywców do żywności ekologicznej, funkcjonalnej i wygodnej oraz skłonnością do kupna takich produktów;

- koncepcja zaangażowania klientów jako istotnego zasobu przedsiębiorstwa wykorzystywanego w redukowaniu ryzyka konsumenckiego na rynku żywności;
- możliwości wykorzystania różnych imprez wystawienniczych do propagowania idei bezpieczeństwa żywności. (M.M.)

BUDZYŃSKA A., MATRAS-BOLIBOK A.: Źródła konkurencyjności polskiego sektora cukrowniczego – Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2019, 161 s.

Sektor cukrowniczy jest istotnym segmentem rynku rolnego oraz wielu innych gałęzi gospodarki narodowej. Wykorzystanie cukru wzrasta w wielu branżach agrobiznesu, przemyśle farmaceutycznym, chemicznym, kosmetycznym i paszowym. Znaczenie przemysłu cukrowniczego i jego pozycja konkurencyjna ściśle powiązane są z rozwojem wielu innych branż i gałęzi gospodarki. Autorki monografii postawiły sobie za cel zbadanie czynników konkurencyjności polskiego sektora cukrowniczego na tle zmian jego otoczenia oraz określenie perspektyw rozwoju w kontekście ograniczenia interwencjonizmu państwowego, liberalizacji handlu i globalizacji. W badaniach wykorzystały literaturę przedmiotu, w tym uregulowania prawne oraz dane statystyczne GUS, raporty UE, publikacje organizacji branżowych. Przedstawiły analizę zmian dokonujących się w polskim sektorze cukrowniczym od początku jego istnienia do czasów gospodarki centralnie planowanej oraz uwarunkowania powstania przemysłu cukrowniczego i jego odbudowy po zniszczeniach wojennych. Dokonały przeglądu uwarunkowań prawnych regulujących działalność producentów cukru oraz ich zmian aż do reformy 2017 r., kiedy zaprzestano limitowania produkcji cukru i izoglukozy. Wykazały źródła konkurencyjności niezbędne do budowy trwałej pozycji w kontekście współczesnych przemian zachodzących na rynku cukru. Dokonały analizy konkurencyjności producentów cukru w Polsce, oceniły źródła osiągniętej przewagi konkurencyjnej i zidentyfikowały luki konkurencyjne przemysłu cukrowniczego. Sformułowały wnioski, które mają duże znaczenie praktyczne, gdyż identyfikacja źródeł konkurencyjności rynku cukru w perspektywie ciągłych zmian globalnego otoczenia będzie pomocna w zarządzaniu przedsiębiorstwami sektora cukrowniczego oraz stworzeniu spójnej i długookresowej strategii konkurowania. (M.M.)

RDZANEK D.: Polityka rolna Polski w procesie integracji z Unią Europejską – Wyd. Difin 2020, 218 s.

Prezentowana monografia poświęcona jest polskiej polityce rolnej z lat 1989-2004, czyli z okresu transformacji ustrojowo-gospodarczej i przed akcesją do UE. Jej celem jest wskazanie przeobrażeń, które dokonały się w tym okresie w polityce rolnej oraz omówienie nowych możliwości i rozwiązań wynikających z włączenia polskiej polityki do WPR UE. Autorka na podstawie literatury przedmiotu przedstawiła warunki prowadzenia polityki rolnej w okresie transformacji ustrojowej, trudności i ograniczenia wynikające w trakcie dostosowywania się do reguł WPR oraz przekształcenia dokonujące się na skutek negocjacji akcesyjnych. W pierwszym rozdziale monografii wyjaśniła pojęcie „polityka rolna”, jej cele i uwarunkowania oraz założenia obowiązujące

w czasach gospodarki nakazowo-rozdziałczej i w okresie przemian po 1989 r. Rozdział drugi poświęciła celom i zasadom WPR oraz źródłom prawa wspólnotowego. Następnie scharakteryzowała najważniejsze problemy polskiego rolnictwa w latach 90. XX w., przedstawiła i oceniła reformy przeprowadzone w tym okresie, porównała efekty ze stanem i wymaganiami WPR UE. Ostatnią część poświęciła określeniu stanu polskiego rolnictwa i kierunków rozwoju polityki rolnej w przededniu akcesji do UE. (M.M.)

Wybrane aspekty zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Red. nauk. A. KASZTELAN, J. HAWLENA – Instytut Naukowo-Wydawniczy „Spatium” 2020, Radom, 245 s.

Rozwój zrównoważony jest jedyną słuszną koncepcją dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w warunkach powszechnie występujących zagrożeń ekologicznych. W odniesieniu do obszarów wiejskich koncepcja ta ma na celu poprawę warunków życia ludności i prowadzenia działalności gospodarczej przy jednoczesnym zachowaniu specyficznych zasobów wsi, czyli środowiska naturalnego, krajobrazu i jego różnorodności oraz dziedzictwa kulturowego. Grupa naukowców z wydziału agrobiotechnologii Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie w oparciu o rozważania teoretyczne, dane statystyki publicznej oraz badania empiryczne prowadzone na terenie województwa lubelskiego, podjęła próbę przybliżenia i promocji koncepcji zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich z perspektywy ich gospodarczych i społecznych funkcji. Kolejne rozdziały monografii dotyczą:

- oceny zrównoważonego rozwoju polskich województw za pomocą miar i wskaźników oraz identyfikacji głównych stymulatorów i destymulatorów;
- zrównoważenia gospodarstw rolnych na podstawie danych Polskiego FADN;
- roli, znaczenia i wpływu grup producentów rolnych Lubelszczyzny na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich;
- znaczenia zrównoważonego rozwoju lasów państwowych w powiązaniu z kształtowaniem potrzeb rekreacji, turystyki i edukacji;
- znaczenia rozwoju agroturystyki dla ograniczenia bezrobocia, pobudzenia aktywności mieszkańców wsi, zachowania walorów przyrodniczych i kulturowych;
- znaczenia aktywności społecznej dla dywersyfikacji działalności gospodarczej;
- analizy i oceny wpływu wiosek tematycznych na lokalny potencjał zasobów środowiskowo-kulturowych;
- wpływu innowacyjności produktów spożywczych na zachowania zakupowe i reakcje na nowe produkty;
- wpływu ruchów społecznych i nowych modeli konsumpcji (dekonsumpcja, ekokonsumpcja, etnocentryzm) na zrównoważenie obszarów wiejskich;
- rozwoju prosumpcji energii elektrycznej w gminach województwa lubelskiego;
- roli banków spółdzielczych, a zwłaszcza skutecznej i efektywnej współpracy pomiędzy lokalną społecznością, bankiem i administracją samorządową, w harmonijnym rozwoju obszarów wiejskich. (M.M.)

Oprac. M.M.

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BABUCHOWSKA K.: Wpływ zniesienia kwot mlecznych na funkcjonowanie gospodarstw specjalizujących się w produkcji mleka – Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego 2020, t. 20, z. 1, s. 5-14.

W krajach UE rynek mleka należał do najbardziej uregulowanych, a jednym z podstawowych instrumentów stabilizujących podaż były wprowadzone w 1984 r. ograniczenia produkcji w formie tzw. kwot mlecznych. W 2015 r. w celu liberalizacji rynku mleka te uregulowania zostały zniesione, co spowodowało zmianę uwarunkowań ekonomicznych funkcjonowania gospodarstw mleczarskich. W celu zbadania opinii rolników na temat zasadności likwidacji kwot mlecznych i oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej ich gospodarstw autorka artykułu przeprowadziła w latach 2015-2016 badania ankietowe z zastosowaniem autorskiego kwestionariusza. Na 36 pytań dotyczących m.in. charakterystyki gospodarstwa, prowadzonej produkcji, uwarunkowań działalności, inwestycji, innowacji, kapitału ludzkiego, odpowiedziało ponad 1000 rolników specjalizujących się w produkcji mleka z terenu całej Polski. Analizując otrzymane odpowiedzi i biorąc pod uwagę dane GUS, ARR i EUROSTAT oraz makroekonomiczne uwarunkowania produkcji mleka (rosyjskie embargo, ograniczenie chińskiego popytu), autorka stwierdziła, że zniesienie kwot mlecznych doprowadziło do nadpodaży na rynku i pogorszenia sytuacji gospodarstw. Wyniknęło to z niskich cen skupu mleka, a tym samym obniżenia opłacalności produkcji. Większość badanych rolników opowiedziała się za zwiększeniem stopnia interwencji na rynku mleka, gdyż w przeciwnym razie liczba gospodarstw mleczarskich nadal będzie się zmniejszała. (M.M.)

BŁĄD M.: Gospodarowanie ziemią rolniczą w Polsce w latach 2000-2018 – Wieś i Rolnictwo 2019, nr 4, s. 109-140.

Celem artykułu była analiza gospodarowania ziemią rolniczą w Polsce w latach 2000-2018, w ujęciu statystycznym, ze szczególnym uwzględnieniem okresu 2016-2018. Badania dotyczyły zmian w powierzchni użytków rolnych, rynkowego i pozarynkowego obrotu ziemią prywatną, nabywania ziemi przez cudzoziemców, cen,

gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP). W analizie uwzględniono zmieniające się uwarunkowania instytucjonalne, w tym przepisy prawne, a zwłaszcza ustawę z kwietnia 2016 r. uniemożliwiającą sprzedaż nieruchomości rolnych ZWRSP. Ustawa wprowadziła większą kontrolę obrotu ziemią i ukierunkowała możliwości nabycia gruntów głównie na powiększenie gospodarstw rodzinnych. Prowadzone badania pozytywnie zweryfikowały postawioną tezę, że ustawa spowodowała ograniczenie obrotu ziemią. Potwierdzono spadek liczby transakcji kupna-sprzedaży, zahamowany został wzrost cen ziemi rolniczej na rynku prywatnym, spadła sprzedaż ziemi cudzoziemcom i z ZWRSP, wyraźnie zmniejszył się udział transakcji rynkowych, spadły ceny za uzyskiwane za grunty rolne przez ANR/KOWR, natomiast nie zaobserwowano oczekiwanego wzrostu dzierżawy ziemi rolniczej. (M.M.)

CAZZUFFI CH., McKAY A., PERGE E.: The Impact of Agricultural Commercialisation on Household Welfare in Rural Vietnam (Wpływ komercjalizacji rolnictwa na dobrobyt wiejskich gospodarstw domowych w Wietnamie) – Food Policy 2020, Vol. 94, <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2019.101811>.

Komercjalizacja rolnictwa stanowi ważny czynnik przemian strukturalnych i może odgrywać istotną rolę w rozwoju wsi i ograniczaniu ubóstwa ludności. W artykule autorzy definiują pojęcie komercjalizacji jako stopień powiązania gospodarstwa rolnego z rynkiem przybierający różne formy. Teoretycznie urynkowienie produkcji rolnej powinno przekładać się na zwiększenie dobrobytu na poziomie mikro- i makroekonomicznym (m.in. poprzez wywoływanie efektu dochodowego, wzrost zatrudnienia, poprawę produktywności). Niemniej w sytuacji zaburzeń na rynkach, np. w okresie transformacji gospodarczej, takie strategie oznaczają nasilenie pojawienia się ryzyka związanego z poszerzaniem się skali biedy. Doświadczenia międzynarodowe pokazują, że komercjalizacja rolnictwa warunkowana zmianami technologicznymi, inwestycjami w gospodarstwach rolnych oraz dynamicznym rozwojem ogólnogospodarczym odegrała ważną rolę w postępie ekonomicznym części krajów azjatyckich. Mimo że powszechnie twierdzi się, iż procesy urynkowienia produkcji rolnej doprowadzają do poprawy dobrobytu ludności, to ciągle istnieje niewiele empirycznych dowodów na potwierdzenie tej tezy. Celem artykułu było zbadanie wpływu komercjalizacji rolnictwa na poziom dobrobytu w Wietnamie. Gospodarka i rolnictwo wietnamskie poczyniły znaczące postępy od czasów reformy *doi moi* („polityki odnowy”) z końca lat 80., polegającej m.in. na uwolnieniu cen, otwarciu na inwestycje zagraniczne, restrukturyzacji przedsiębiorstw państwowych i prywatyzacji rolnictwa. Na potrzeby analiz autorzy wykorzystali dane z pięciokrotnych badań przeprowadzonych wśród wiejskich gospodarstw domowych w latach 2008-2016. Zastosowali trzy miary dobrobytu, tj.: poziom konsumpcji żywności, poziom dochodów rodziny, wartość majątku. Obliczyli także wskaźniki komercjalizacji produkcji w odniesieniu do wszystkich upraw roślinnych (np.: kukurydzy, ziemniaków, kawy, orzechów) oraz oddzielnie dla najważniejszej rośliny w wietnamskim rolnictwie, czyli dla ryżu (80% ankietowanych wiejskich rodzin wykazywała dochody z jego sprzedaży). Badania wykazały, że zaznaczył się pozytywny związek między komercjalizacją produkcji rolnej a akumulacją majątku wiej-

skich gospodarstw domowych. Jednocześnie autorzy potwierdzili negatywną zależność między urynkowaniem a poziomem konsumpcji żywności na mieszkańca, co miało związek z długookresowym spadkiem cen ryżu. Niezależnie od tego poziom wydatków konsumpcyjnych badanych gospodarstw domowych zwiększało rosnące angażowanie się ich członków w inne rodzaje produkcji żywności (mięsna, akwakultura) oraz w pozarolniczą aktywność zawodową. (M.D.)

CHAVAS J-P., LI J.: A Quantile Autoregression Analysis of Price Volatility in Agricultural Markets (Analiza zmienności cen na rynkach rolnych za pomocą kwantylowego modelu autoregresyjnego) – *Agricultural Economics* 2020, Vol. 51, Issue 2, <https://doi.org/10.1111/agec.12568>.

Obserwowane w ostatnich latach znaczące wahania cen rolnych spowodowały istotne efekty dystrybucyjne dla różnych uczestników rynku. Zwyżki cen z zadowoleniem przyjmowali sprzedawcy, a na spadkach korzystali nabywcy, tracili zaś producenci. Autorzy artykułu zbadali dynamikę zmienności cen produktów rolnych oraz jej uwarunkowania w oparciu o kwantylowy model autoregresyjny (QAR), zaproponowany przez Koenkera i Xiao. Analizowali zmiany poziomu cen w latach 1980-2017 na amerykańskim rynku pszenicy i kukurydzy. Okres objęty obserwacją był interesujący ze względu na wprowadzane zmiany w polityce rolnej. Początkowo obejmowały one nasilone zakupy interwencyjne surowców rolnych, a następnie polegały na wycofywaniu się państwa z aktywności rynkowej. Na potrzeby badań wykorzystali dane miesięczne o poziomach cen zgromadzone w bazach Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Analizę uzależnili od wielkości zapasów notowanych w okresach poprzedzających. Dokonane obserwacje ukazały wpływ zmian poziomu publicznych nadwyżek surowców rolnych na ich ceny. Zarówno w przypadku pszenicy, jak i kukurydzy proces ten odzwierciedlał zmieniającą się politykę rolną USA. W latach 80. stan zapasów publicznych był stosunkowo wysoki, podczas gdy po 2005 r., w rezultacie regulacji wprowadzonych w handlu międzynarodowym w ramach WHO, spadł do zera. Wyniki badań wskazują, że wyższy poziom rezerw surowców rolnych nie zmniejszył prawdopodobieństwa wystąpienia skoków cen. Autorzy zwrócili także uwagę na dynamiczną niestabilność w górnej części ogona rozkładu cen, zaznaczającą się w skali lokalnej. Sugeruje to, że nierównowagi na rynkach stają się bardziej wyraźne, kiedy zapasy znajdują się na niskim poziomie. (M.D.)

EICHSTÄDT T.: Eine strategische Neuausrichtung der deutschen Landwirtschaft (Nowe strategiczne ukierunkowanie niemieckiego rolnictwa) – *Berichte über Landwirtschaft* 2020, Band 98, Ausgabe 1.

W artykule przedstawiono analizę możliwych skutków umowy handlowej między UE i Chinami, która istotnie zmienia uwarunkowania rynkowe oraz będzie miała duży wpływ na procesy restrukturyzacyjne niemieckiego rolnictwa. Autor wskazuje, że niemieckie rolnictwo w XXI w. nie będzie w stanie konkurować cenowo z uprzemysłowionym i produkującym na masową skalę rolnictwem w wielu regionach świata.

Przyszłością niemieckiego rolnictwa nie będą również wyidealizowane małe i ekologiczne gospodarstwa rolne. W związku z tym szansą jest produkcja żywności wysokiej jakości, która będzie identyfikowana z poszczególnymi regionami. Konieczny jest zatem rozwój regionalnie zintegrowanych łańcuchów dostaw. Zdaniem autora podmioty sektora rolnego powinny bardziej koncentrować się na jakości produktów i konsumentach, a mniej na problemach związanych ze wzrostem plonów i produktywności. W konsekwencji większe będą zarówno korzyści gospodarcze, jak i ekologiczne. (P.S.)

PEREZ R.D.G., SENDRA M.J.M., LOPEZ-I-GELATS F.: Strategies and Drivers Determining the Incorporation of Young Farmers into the Livestock Sector (Strategie i czynniki sprzyjające napływowi młodych rolników do sektora produkcji zwierzęcej) – Journal of Rural Studies 2020, Vol. 78, s. 131-148, <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.06.028>.

Narastający problem starzenia się rolników jest silnie odczuwany w produkcji zwierzęcej. W latach 2005-2013 w krajach UE liczba młodych rolników prowadzących taką działalność zmalała z 3,3 do 2,3 mln. Problem obserwowany jest również w Hiszpanii, więc autorzy artykułu podjęli się zidentyfikowania barier napływu nowych pracowników do segmentu produkcji zwierzęcej, jak również rozpoznania strategii realizowanych przez następców w swoich gospodarstwach. W opracowaniu przedstawili sytuację młodych rolników w regionie Katalonii. Badania oparli na bezpośrednich i częściowo ustrukturyzowanych wywiadach, które były przeprowadzone w 2016 r. w 82 gospodarstwach rolnych z produkcją zwierzęcą, co stanowiło 28% całkowitej populacji młodych rolników w Katalonii. Na podstawie uzyskanych wyników zidentyfikowali trzy główne strategie zarządzania, jakimi kierowali się badani. Należały do nich strategie: korzystania z zasobów rodzinnych, stosowania agro-ekologicznych metod produkcji oraz integrowania się z innymi podmiotami łańcucha rolno-żywnościowego (podmiotami dominującymi). Wybór rozpoznanych długookresowych sposobów działania wynikał z szeregu przyczyn związanych z różnym dostępem ankietowanych do określonych zasobów oraz następował w skutek wpływu wielu czynników, np.: kapitału kulturowego i społecznego, indywidualnych motywacji, poziomu kwalifikacji zawodowych, dostępu do fachowej wiedzy, zdolności do reagowania na zmiany w konsumpcji, zdolności lub chęci do wdrażania innowacji, poziomu niezależności w podejmowaniu decyzji, korzystania z programów pomocowych. Zdaniem autorów artykułu trzy zidentyfikowane w badaniu strategie zarządzania gospodarstwami wpisywały się zasadniczo w dwa odmienne modele rolnictwa, tj. w model przemysłowy i chłopski. (M.D.)

RÜDIGER J., HANF J.H.: Der selbstständige Einzelhandel – Ein neuer Vertriebskanal für Weingüter (Profesjonalny handel detaliczny – nowy kanał dystrybucji produktów winiarskich) – Berichte über Landwirtschaft 2020, Band 98, Ausgabe 1.

Autorzy artykułu podjęli próbę oceny możliwości rozwoju nowych kanałów dystrybucji wina z małych winnic. W ostatnich latach udział sprzedaży bezpośredniej z małych i średnich winnic zmniejszył się z 20 do 13%. W celu zrównoważenia tego spadku konieczny był rozwój sprzedaży poprzez profesjonalne przedsiębiorstwa handlowe. Wprawdzie wolumen sprzedaży produktów winiarskich zmniejszył się, ale wzrosły ceny i wartość obrotów. Profesjonalne firmy handlowe dysponowały większym doświadczeniem i zasobami w zakresie promocji oraz dystrybucji. Doświadczenia rynku produktów winiarskich mogą posłużyć jako przykład dla innych branż sektora rolno-spożywczego, gdyż mogą przyczynić się do poprawy efektywności dystrybucji, marketingu oraz generować większe korzyści z wartości dodanej i efektów skali. (P.S.)

TWARDOWSKA A.: Wyrównywanie się cen gruntów rolnych w krajach Unii Europejskiej – Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego 2020, t. 20, z. 1, s. 65-77.

Rynek ziemi rolnej w krajach UE charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem cen pomiędzy grupą państw UE-15 a nowymi członkami UE-12. Wynika to z wielu czynników ekonomicznych, m.in. sytuacji gospodarczej kraju, poziomu cen, wielkości inflacji oraz geograficznych związanych z podażą ziemi rolnej. Dla 20 wybranych państw UE (w latach 2007-2016) na podstawie danych Eurostatu oraz IERIGŻ-PIB autorka dokonała analizy cen gruntów rolniczych. Potwierdziła występowanie absolutnej beta-konwergencji cenowej na rynku ziemi rolnej. Oznacza to większą dynamikę zmian poziomu cen w państwach, które początkowo charakteryzowały się jej niższym poziomem w porównaniu do krajów o stosunkowo wyższych cenach ziemi. Zjawisko to jest określane jako „efekt doganiania” i polega na zbliżaniu się cen ziemi w krajach o ich niższym początkowym poziomie do cen w krajach, gdzie grunty rolne były droższe. Wyrównywanie się cen ziemi jest bezpośrednią konsekwencją integracji i mobilnych rynków towarów rolnych. Czynnikiem sprzyjającym zjawisku jest polityka rolna z dopłatami bezpośrednimi, podaż ziemi rolniczej, warunki geograficzne oraz poziom technologii w rolnictwie. (M.M.)

WAWRZYNIAK B.: Poziom wykształcenia rolniczego osób kierujących gospodarstwami rolnymi w krajach Unii Europejskiej – Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2020, nr 1, s. 94-106.

Wykształcenie rolnicze jest częścią wykształcenia ogólnego i humanistycznego, które wpływa na intelektualne i osobowe możliwości efektywnego zarządzania gospodarstwem rolnym. We współczesnym rolnictwie odpowiednie przygotowanie do zawodu jest bardzo istotne z uwagi na coraz większe wyzwania pojawiające się przed rolnikami, np. potrzeba produkowania żywności z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska,

krajobrazu, zmian klimatu, nadążanie za coraz szybszym postępem naukowym i technicznym. Na podstawie danych EUROSTAT autor artykułu analizował przygotowanie kierowników gospodarstw rolnych do pełnienia samodzielnych funkcji w rolnictwie, a jako miernika użył poziomu wykształcenia rolniczego. Wyróżnił trzy jego poziomy: praktyczne, zasadnicze, pełne. Badania prowadził w podziale na dawne kraje członkowskie (UE-15) i nowi członkowie (UE-12) oraz na płeć i wiek, co pozwoliło na podkreślenie roli kobiet i młodych rolników w procesie zarządzania gospodarstwami rolnymi. Stwierdził, że poziom wykształcenia kierowników gospodarstw nie odpowiada wyzwaniom nowoczesnego rolnictwa. Informacja, że ponad 70% osób zarządzających gospodarstwem nie dysponuje żadnym przygotowaniem zawodowym stawia zawód rolnika na ostatnim miejscu wśród innych specjalizacji. (M.M.)

WIMMER., SAUER J.: Diversification Economies in Dairy Farming – Empirical Evidence from Germany (Dywersyfikacja ekonomiczna w gospodarstwach mlecznych – wyniki badań z Niemiec) – European Review of Agricultural Economics 2020, Vol. 47, Issue 3, s. 1338-1365, <https://doi:10.1093/erae/jbaa001>.

Optymalna struktura produkcji podmiotu gospodarczego w aspekcie wielkości i poziomu specjalizacji stanowi jedno z głównych pytań formułowanych w badaniach ekonomicznych. Szczególnie dotyczy to sektora rolnego, który przechodzi dynamiczne przeobrażenia strukturalne. W artykule analizowano związek pomiędzy wielkością gospodarstwa rolnego a korzyściami płynącymi z dywersyfikacji produkcji. Autorzy opracowania, wykorzystując dane niemieckiego FADN z lat 2000-2014 z bawarskich gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji mleka, oszacowali funkcję dystansową nakładów (IDF). Badanie miało na celu ustalenie poziomów komplementarności poszczególnych kosztów produkcji. Komplementarność kosztów jest na ogół oceniana przy wykorzystaniu funkcji kosztów. Jednakże jej empiryczna estymacja nierzadko może okazać się problematyczna ze względu na brak danych o poziomach cen nakładów, jak jest w przypadku informacji zbieranych z gospodarstw rolnych. Komplementarność kosztów opisuje zmianę kosztu krańcowego wytworzenia jednego produktu w następstwie zwiększenia poziomu produkcji innego dobra. Na podstawie przeprowadzonych analiz autorzy artykułu stwierdzili, że koszty produkcji w gospodarstwach mlecznych mogą być ograniczone poprzez zwiększenie poziomu dywersyfikacji produkcji. W badaniu odnotowali bowiem zaznaczanie się ujemnych wartości komplementarności kosztów między produkcją mięsa a produkcją roślinną, a dodatnich wartości w przypadku łączenia wytwarzania mleka z produkcją mięsa oraz mleka z uprawami roślinnymi. Z obliczeń wynikało także, że małe gospodarstwa mleczne mają większe szanse na odniesienie korzyści z dywersyfikacji produkcji na mleczną i zwierzęcą, podczas gdy w dużych gospodarstwach notowano tendencję do większych zysków z łączenia produkcji mleka z produkcją roślinną. Autorzy omówili implikacje praktyczne uzyskanych wyników zarówno dla sposobów zarządzania gospodarstwem, jak i dla polityki rolnej. Ich zdaniem można wspierać małe gospodarstwa mleczne poprzez promowanie dywersyfikacji produkcji, np. oferując publiczne dotacje do inwestycji w obory służące opasowi bydła mięsnego. (M.D.)

WOJEWODZIC T., JANUS J., DACKO M., PIJANOWSKI J., TASZAKOWSKI T.: Measuring the Effectiveness of Land Consolidation: an Economic Approach Based on Selected Case Studies from Poland (Pomiar efektywności scaleń gruntów rolnych na podstawie wybranych studiów przypadków z Polski) – Land Use Policy 2021, Vol. 100, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104888>.

Rozdrobnienie działek niekorzystnie wpływa na wyniki ekonomiczne gospodarstw rolnych. W dłuższym okresie utrzymywanie niewłaściwego rozłogu przekłada się na obniżenie opłacalności produkcji (np. wyższe koszty transportu i pracy), co może skutkować porzucaniem ziemi i przeznaczaniem na cele nierolnicze. Projekty scaleniowe gruntów są najskuteczniejszą metodą szybkiego polepszenia rozdrobnionej struktury agrarnej. Oprócz większych zysków dla rolników przynoszą pozytywne efekty dla obszarów wiejskich w postaci poprawy krajobrazu, stanu środowiska przyrodniczego, wzrostu atrakcyjności przestrzeni. Scalanie gruntów jest działaniem kosztownym, zarówno ze względu na długi horyzont czasowy realizacji, jak i konieczność wdrażania projektów dodatkowych, takich jak budowa dróg czy modernizacja systemów drenowania i nawadniania pól. W artykule zaproponowano kompleksowe podejście do oceny przedsięwzięć scaleniowych. Uwzględnia ono efekty produkcyjne i dochodowe oddziałujące na dochody rolników uczestniczących w komasacji, jak również bierze pod uwagę inne potencjalne korzyści (wzrost wartości gruntów rolnych czy poprawa jakości dokumentacji katastralnej). W badaniu obliczono statyczne i dynamiczne wskaźniki efektywności realizacji projektów scaleniowych (proste i dyskontowe okresy zwrotu nakładów), a także oszacowano wartości bieżące inwestycji netto (NPV) oraz wewnętrzne stopy zwrotu (IRR). Bieżącą wartość inwestycji rozpatrywano dla okresu 30-letniego zdyskontowaną stopą 2,5%. Przeprowadzona analiza obejmowała sześć projektów zrealizowanych w różnych regionach Polski w ramach PROW 2007-2013. Z obliczeń autorów wynikało, że poziom efektywności przeprowadzonych inwestycji był silnie zróżnicowany. Oszacowany okres zwrotu przedsięwzięcia scaleniowego wynosił najczęściej od kilkunastu do kilkudziesięciu lat, w zależności od projektu, rozpatrywanego wskaźnika oraz od rodzaju rozważanych efektów. Autorzy wykazali, że jeżeli w rachunku weźmie się pod uwagę potencjalne renty ekonomiczne, szacowany okres zwrotu inwestycji można skrócić kilkakrotnie. Zdaniem badaczy konieczne jest opracowanie metod wyceny nieprodukcyjnych efektów projektów scaleniowych (np. społecznych, krajobrazowych i środowiskowych). (M.D.)

Oprac. Zespół

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 29.09.2020.